

нагляд за додержанням вимог законодавства щодо порядку розгляду скарг всіма органами, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами. Оскільки ця діяльність прокуратури охоплюється функцією, передбаченою у п. 5 ст. 121 Конституції України, зазначену норму потрібно у майбутньому Законі про прокуратуру перенести до розділу «Прокурорський нагляд».

Література

1. Про звершення громадян : Закон України від 2 жовт. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 47. — Ст. 257.
2. Кононов А. Л. Из истории надзора за соблюдением прав и законных интересов граждан. Двадцатые годы // Советская прокуратура : очерки истории. — М., 1993. — С. 42–52.
3. Закон України про прокуратуру : наук.-практ. комент. — Х. : Ріта, 1993. — 176 с.
4. Долежал В. В. Актуальні проблеми роботи зі звершеннями громадян в органах прокуратури // Вісник Академії прокуратури України. — 2006. — № 2. — С. 53–58.

Анотація

Автор розглядає правову природу звернень громадян та роль і компетенцію прокуратури в їхньому аналізі та відповідному реагуванні. Зроблено висновки щодо необхідності реформування чинного законодавства.

Ключові слова: прокуратура, звершення громадян.

Summary

The concept of claims analysis and reaction from prosecutors office are the subject of this article. The author stresses the need for new law on prosecutory control adoption.

Keywords: prosecution, claims, control.

УДК 343.121.4

В. Г. Пожар

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Необхідність та важливість чіткого розмежування видів представництва неможливо переоцінити, наприклад, для різних видів кримінально-процесуального представництва законодавством висуваються не завжди однакові вимоги щодо підтвердження їх повноважень, а також по-різному визначаються обсяг та умови здійснення процесуальних прав і види відповідальності за невиконання чи неналежне виконання процесуальними представниками своїх обов'язків.

У тлумачному словнику С. И. Ожегова термін класифікація трактується як система за якою що-небудь класифіковано, а класифікування — це розподіл по групах, розрядах, класах [1, 148].

Завдання класифікації — розкрити і розглянути деякі істотні риси, що характеризують певні групи явищ на користь їх кращого пізнання [2, 101].

У теорії кримінального процесу класифікація представництва здійснюється за різними критеріями, але у більшості випадків автори змішують різні підстави для класифікації.

Класифікація представництва в кримінальному судочинстві залежить від того, які ознаки взяти за основу класифікації. Теоретичне значення класифікації представництва полягає в тому, що вона вказує шляхи всебічного дослідження кожного виду представництва. Практичне значення полягає в тому, що вона допомагає з'ясувати різні сторони, особливості представництва і добитися правильного застосування його на практиці.

У цьому плані найбільший інтерес становить класифікація кримінально-процесуального представництва за такими критеріями.

1. За способом виникнення: а) представництво за законом або законне представництво; б) представництво за договором (угодою) або договірне представництво.

Вказівка про те, хто може виступати в кримінальному процесі як законні представники, дається в п. 10 ст. 32 КПК України. Такими особами є батьки, опікуни, піклувальники, представники тих організацій і установ, під опікою або піклуванням яких знаходиться особа, яку представляють. Ця норма КПК є застарілою і не враховує всього різноманіття соціальних зв'язків людини на теперішній час. Тому вважаємо за необхідне доповнити цей перелік осіб такими суб'єктами: усиновлювачі, повнолітні діти щодо своїх недієздатних осіб, вітчим, мачуха.

В окремих випадках як різновид законного кримінально-процесуального представництва виступає і правонаступництво. У кримінальному процесі питання про так зване законне правонаступництво може виникнути тільки відносно померлого підозрюваного, обвинуваченого.

У разі смерті підозрюваного, обвинуваченого їх особисті права і обов'язки ні до кого не можуть переходити. Проведення у кримінальній справі у випадках смерті підозрюваного або обвинуваченого просто припиняється за підставами, передбаченими п. 8 ст. 6 КПК, про що виноситься окрема постанова. Елементи кримінально-процесуального правонаступництва в таких випадках можна побачити в праві представників померлого підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, а також близьких родичів таких осіб в реабілітації вказаних учасників кримінального процесу, включаючи право на відшкодування майнової шкоди, усунення наслідків моральної шкоди і відновленні трудових, пенсійних, житлових і інших прав. У даному випадку ми можемо говорити про законне представництво померлого підозрюваного, обвинуваченого, проте тут знову-таки виникає суперечність між п. 11 і п. 10 ст. 32 КПК, тому в даному випадку можливо і договірне представництво.

Підставою виникнення представництва за законом є факт спорідненості, усиновлення (удочеріння) або факт встановлення опіки або піклування. Необхідність даного представництва обумовлена відсутністю повної процесуальної дієздатності учасника, зважаючи на його неповноліття, деякі фізичні недоліки, психічну неповноцінність.

Представництво за договором виникає між тим, кого представляють, і особою, що здійснює представництво, за їх взаємним волевиявленням. В основі договірної представництва лежить договір між представляємим і представником. Це може бути договір доручення (за яким представник бере на себе обов'язок відстоювати інтереси представляемого) або довіреність на представництво інтересів у відповідних органах держави. Представником учасника процесу за договором доручення може бути будь-яка особа, якщо до того немає обмежень в законі. Як представництво за законом, так і представництво за угодою регулюється законом. Відмінність полягає в тому, що в першому випадку здійснення представництва, передбачене законодавством, деколи не узгоджується навіть з бажанням представляемого, в другому — поява представника в судочинстві повністю залежить від волевиявлення сторін.

2. За суб'єктами процесу представництво ділиться на такі види:

- а) представництво обвинуваченого (підозрюваного, підсудного);
- б) представництво потерпілого;
- в) представництво цивільного позивача;
- г) представництво цивільного відповідача;
- д) представництво особи, яка заявила про злочин;
- е) представництво особи, відносно якої ведеться провадження про застосування до нього примусових заходів медичного характеру;
- є) представництво особи, яка не досягла віку кримінальної відповідальності, але досягла 11-річного віку, відносно якої ведеться провадження про застосування до нього примусових заходів виховного характеру;
- ж) представництво неповнолітнього свідка при його допиті;
- з) представництво колективу підприємства, установи, організації, якому особа передається на поруки.

Класифікація представництва за суб'єктами процесу обумовлена відмінністю інтересів учасників, різним процесуальним становищем представляемого в кримінальному судочинстві.

Слід також відмітити деякі особливості представництва обвинуваченого (підозрюваного, підсудного). Воно, по суті, може бути тільки законним, тому що договірне представництво цих осіб неможливе, бо задля цього є такий суб'єкт в кримінальному процесі, як захисник, і якщо обвинувачений бажає, щоб його інтереси представляла інша особа, аніж законні представники, то для цього запрошується захисник.

Така, на наш погляд, можлива класифікація кримінально-процесуального представництва за суб'єктами. Ми розуміємо, що будь-яка класифікація носить відтінок умовності.

Своєрідним підтвердженням сказаному може, зокрема, служити те, що окремими авторами виділяється кримінально-процесуальне представництво потерпілих, що знаходяться в безпорадному стані і не в змозі самотійно здійснювати свої процесуальні права [3, 112–136]. При цьому «під безпорадним станом потерпілого в кримінально-процесуальному праві розуміються такі психофізичні властивості і стан потерпілого, через які він не може повною мірою розуміти

своє процесуальне становище або не в змозі самостійно здійснювати захист своїх прав і законних інтересів всіма способами і засобами, встановленими в законі. Таким чином, кримінально-процесуальна безпорадність потерпілого виражається в його повній або частковій процесуальній недієздатності. Причинами, що обумовлюють безпорадне становище в кримінально-процесуальному сенсі ... є малолітній, старезний вік; фізичні або психічні недоліки або інші психофізичні властивості і стани потерпілого» [3, 27–28]. На жаль, в нашому суспільстві мають місце немало розумово відсталих, старезних і безграмотних, поганобачущих і повністю сліпих, глухих, туговухих, німих, людей, що заїкаються або страждаючих важкими соматичними захворюваннями або анатомічними дефектами, що позбавляють їх можливості самостійно знайомитися із змістом протоколу слідчої дії, розписуватися в нім і т.д. Інтереси таких осіб представляють, як правило, їх родичі, у тому числі і ті, що входять у склад, так званих «законних представників». Разом з тим відносно даної категорії осіб як представник може бути допущений і адвокат. Інтереси забезпечення процесуального рівноправ'я двох найважливіших учасників змагального процесу, якими є обвинувачений (підсудний) і потерпілий, дозволяють ставити питання про можливість здійснення кримінально-процесуального представництва безпорадного потерпілого як його законним представником, так і разом з ним, адвокатом-представником на основі укладеного з ним договору (угоди). Причому такий потерпілий повинен бути звільнений від оплати юридичної допомоги.

Питання про таке представництво вимагає свого належного кримінально-процесуального регулювання.

3. По стадіях процесу представництво ділиться на такі види:
- а) представництво у стадії порушення кримінальної справи;
  - б) представництво на стадії дізнання і досудового слідства;
  - в) представництво при попередньому розгляді справи суддею;
  - г) представництво в стадії судового розгляду;
  - д) представництво в апеляційній інстанції;
  - е) представництво у стадії виконання вироку;
  - є) представництво в касаційній інстанції;
  - ж) представництво у виключному провадженні.

Класифікація представництва по стадіях процесу необхідна тому, що в кримінальному судочинстві допускається така ситуація, при якій можлива участь одного або різних представників учасника в різних стадіях провадження у кримінальній справі. Особа, яку представляють, вирішує, чи довірити представникові захист своїх прав і інтересів у всіх стадіях, у декількох або в одній з них. Якщо представник допущений і бере участь у судочинстві і особа, яку представляють, незадоволена його діяльністю, то вона може відмовитися від представника в будь-якій стадії процесу і звернутися з клопотанням у належний орган або до відповідної посадової особи про допуск для участі у провадженні у справі іншої особи.

Важливість класифікації представництва за стадіями процесу полягає ще в тому, що завдяки неї можна визначити процесуальний статус представників на

всіх стадіях процесу. Дослідження змісту процесуального статусу представника на різних стадіях процесу дає можливість стверджувати, що, як і в інших учасниках процесу, він різний на окремих стадіях. Це дає можливість визначити процесуальний статус представника взагалі.

Література

1. Толковий словарь русского языка / под ред. С. И. Ожегова. — М., 1961.
2. Трайнин А. П. Общее учение о составе преступления. — М.: Госюриздат, 1957.
3. Щерба С. П. Охрана прав беспомощных потерпевших по уголовным делам / С. П. Щерба, О. А. Зайцев, Т. Е. Сарсепбаев. — М., 2001.

Анотація

Дослідження змісту процесуального статусу представника на різних стадіях процесу дає можливість стверджувати, що, як і в інших учасниках процесу, він різний на окремих стадіях. Це дає можливість визначити процесуальний статус представника взагалі.

Ключові слова: представник, кримінальний процес.

Summary

Procedural role of representative in criminal proceedings analysis makes possible to say that there exist some different statuses during different stages of criminal proceedings.

Keywords: representative, criminal proceedings.

УДК 343.133/135(477)

І. В. Гловюк

ОСКАРЖЕННЯ ПОСТАНОВИ ПРО ПОРУШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ: АНАЛІЗ ЗМІН ДО КПК УКРАЇНИ

14 грудня 2006 р. Законом України «Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України щодо оскарження постанови про порушення кримінальної справи» було внесено зміни та доповнення до КПК, якими унормовано процедуру оскарження постанови про порушення кримінальної справи, порядок розгляду та вирішення скарг. Окремі питання оскарження постанови про порушення кримінальної справи розглядалися П. Бойко, О. Капліною, В. Мальяренком, П. Пилипчуком, Б. Романюком, О. Шило, С. Штогуном та іншими вченими та практичними працівниками, однак ці дослідження були здійснені до прийняття Закону України від 14 грудня 2006 р. Тому дослідження новел КПК щодо оскарження постанови про порушення кримінальної справи є надзвичайно актуальним як для теорії кримінального процесу, так і для судової практики.

Постанова органу дізнання, слідчого, прокурора про порушення кримінальної справи щодо конкретної особи чи за фактом вчинення злочину може бути оскаржена до місцевого суду за місцем розташування органу або роботи поса-